O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2026, [14]
ISSN 2181-7324(Print)

IJTIMOIY FANLAR
http://journals.nuu.uz
ISSN 3093-8996(Onlayn)

UDK:373.2:159.942-053.4

Shahlo QULDOSHEVA,
Tayanch doktorant, Qarshi davlat universiteti, Qarshi, O‘zbekiston
E-mail: ibragimqizishahlo@gmail.com

*Professor v/b F.Eshnazarova taqrizi asos*ida

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EMOTSIONAL-IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRAL YONDASHUVNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional-irodaviy sifatlarini shakllantirishda integral yondashuvning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilingan. Emotsiyalarni anglash va ifodalash, ularni boshqarish, ixtiyoriy xulq-atvor, sabr, qat’iyat, maqsadga yo‘naltirilganlik hamda o‘zini nazorat qilish maktabgacha yoshdagi bola rivojlanishining o‘zaro bog‘liq tarkibiy qismlari sifatida ko‘rib chiqiladi. Ilmiy adabiyotlar tahlili emotsional regulyatsiya, ijro funksiyalari, nutqiy rivojlanish va ijtimoiy munosabatlar o‘rtasida murakkab o‘zaro bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Maqolada integral yondashuv alohida metodlar yig‘indisi emas, balki bolaning psixologik xususiyatlari, o‘yin faoliyati, pedagogik muhit, oila bilan hamkorlik va individual rivojlanish sur’atlarini yagona tizimda hisobga olish tamoyili sifatida talqin etiladi. O‘yin, emotsional dialog, muammoli vaziyat, ertak va rolli faoliyat, pedagogik qo‘llab-quvvatlash hamda kattalarning emotsiyalarni boshqarish modeli sifatidagi roli yoritilgan. Integral yondashuvni maktabgacha ta’lim amaliyotiga joriy etish bo‘yicha nazariy va amaliy xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha yosh, emotsional rivojlanish, irodaviy sifatlar, integral yondashuv, o‘zini boshqarish, emotsional regulyatsiya, ijro funksiyalari, o‘yin faoliyati, pedagogik muhit, ijtimoiy-emotsional rivojlanish.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНТЕГРАЛЬНОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ВОЛЕВЫХ КАЧЕСТВ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В статье рассматриваются психолого-педагогические основы интегрального подхода к формированию эмоционально-волевых качеств детей дошкольного возраста. Осознание и выражение эмоций, эмоциональная регуляция, произвольность поведения, настойчивость, терпение, целенаправленность и самоконтроль анализируются как взаимосвязанные компоненты развития ребёнка. Анализ научных исследований показывает тесную взаимосвязь эмоциональной регуляции с исполнительными функциями, речевым развитием и характером социальных взаимодействий ребёнка. Интегральный подход трактуется не как механическое объединение отдельных методов, а как системная организация воспитательно-образовательного процесса, учитывающая психологические особенности ребёнка, ведущую роль игры, качество педагогической среды, взаимодействие семьи и дошкольной образовательной организации, а также индивидуальные темпы развития. Рассматриваются возможности сюжетно-ролевой игры, эмоционального диалога, проблемных ситуаций, сказок и педагогической поддержки. Особое внимание уделяется роли взрослого как модели конструктивной эмоциональной регуляции. Сформулированы практические положения по организации соответствующей развивающей среды.

Ключевые слова: Дошкольный возраст, эмоциональное развитие, волевые качества, интегральный подход, саморегуляция, эмоциональная регуляция, исполнительные функции, игровая деятельность, педагогическая среда, социально-эмоциональное развитие.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF AN INTEGRATED APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL AND VOLITIONAL QUALITIES IN PRESCHOOL CHILDREN

Annotation

The article examines the psychological and pedagogical foundations of an integrated approach to developing emotional and volitional qualities in preschool children. Emotional awareness and expression, emotion regulation, voluntary behaviour, persistence, patience, goal-directedness, and self-control are considered interrelated aspects of child development. Research evidence indicates that emotion regulation is closely connected with executive functions, language development, and children's social interactions. In this article, an integrated approach is understood not as a mechanical combination of separate educational techniques but as a systematic organization of developmental conditions involving children's psychological characteristics, play, the educational environment, cooperation with families, and individual developmental trajectories. Particular attention is given to pretend and role play, emotional dialogue, problem-solving situations, storytelling, pedagogical support, and adults' modelling of constructive emotional regulation. The article argues that sustainable emotional and volitional development requires the coordination of psychological and pedagogical influences rather than isolated training of individual skills. Practical implications for preschool education are proposed.

Key words: Preschool age, emotional development, volitional qualities, integrated approach, self-regulation, emotion regulation, executive functions, play activity, educational environment, social-emotional development.

Kirish. Maktabgacha yosh davri bolaning nafaqat intellektual, balki emotsional, ijtimoiy va irodaviy rivojlanishida alohida ahamiyatga ega. Aynan shu davrda bola o‘z hissiyotlarini tobora aniqroq farqlay boshlaydi, ularni so‘z

orqali ifodalashni o‘rganadi, o‘zining bevosita istaklarini vaziyat talabiga muvofiq boshqarishga ilk bor jiddiy urinishlar qiladi. Shu sababli maktabgacha ta’limda bolaning bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan cheklanib qolish yetarli emas. Uning kutish, tanlov qilish, boshlangan faoliyatni yakunlash, muvaffaqiyatsizlikdan keyin harakatni davom ettirish va o‘z xatti-harakatini ijtimoiy vaziyatga moslashtirish qobiliyatlari ham izchil qo‘llab-quvvatlanishi zarur.

Psixologik adabiyotlarda emotsional o‘zini boshqarish bolaning muayyan vaziyatdagi hissiy qo‘zg‘alishini sharoit talablariga moslashtirish bilan bog‘liq jarayon sifatida tushuntiriladi. Bolalik davrida ushbu qobiliyatning rivojlanishi ijtimoiy moslashuv, xulq-atvor va keyingi rivojlanishning boshqa jihatlari bilan uzviy bog‘liq [1]. Irodaviy soha esa maqsadni saqlab turish, impulsiv reaktsiyani cheklash, to‘siqlar mavjud bo‘lsa ham harakatni davom ettirish kabi xususiyatlarda namoyon bo‘ladi.

Biroq amaliyotda emotsional va irodaviy rivojlanish ayrim hollarda bir-biridan ajratilgan yo‘nalishlar sifatida qaraladi. Masalan, emotsional tarbiya hissiyotlarni tanish mashqlariga, iroda esa intizom va talablarni bajarishga qisqartirilishi mumkin. Bunday yondashuv bolaning real rivojlanish mexanizmlarini to‘liq ifodalamaydi. Bola biror qoidaga amal qilayotgan paytda u faqat “iroda” ko‘rsatmaydi: unda motivatsiya, emotsional munosabat, diqqat, nutq, xotira va vaziyatni anglash jarayonlari bir vaqtda ishtirok etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega. Tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional regulyatsiyasi, ijro funksiyalari, ixtiyoriy xulq-atvori, nutqiy rivojlanishi, o‘yin faoliyati hamda kattalar va tengdoshlar bilan o‘zaro munosabatlariga bag‘ishlangan ilmiy ishlardan foydalanildi. Manbalarni qiyosiy tahlil qilish, mazmuniy umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik interpretatsiya usullari qo‘llanildi. Mazkur maqolada “integral yondashuv” atamasi alohida standartlashtirilgan psixologik metodika ma’nosida emas, balki bolaning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillarni yaxlit tizimda uyg‘unlashtirish tamoyili sifatida qo‘llanadi.

Emotsional va irodaviy jarayonlar o‘rtasidagi aloqani bolaning kundalik faoliyatida yaqqol kuzatish mumkin. Masalan, o‘yinda kerakli o‘yinchoqni darhol ololmagan bola o‘z noroziligini qanday boshqarishi, navbatni kutishi yoki boshqa yechim topishi uning hissiy holati bilan bir qatorda o‘z xatti-harakatini nazorat qilish imkoniyatiga ham bog‘liq.

Zamonaviy tadqiqotlarda bunday nazorat ijro funksiyalari bilan chambarchas bog‘lanadi. Ularning asosiy tarkibiy qismlari sifatida tormozlovchi nazorat, ishchi xotira va kognitiv moslashuvchanlik ko‘rsatiladi. Tormozlovchi nazorat bolaning avtomatik yoki vaziyatga mos kelmaydigan reaksiyasini to‘xtatishga imkon beradi. Ishchi xotira vazifaning qoidasini ongda saqlashda, kognitiv moslashuvchanlik esa bir harakat usulidan boshqasiga o‘tishda muhimdir [3].

Emotsional reaktsiya va o‘zini boshqarish mexanizmlari bolalikning juda erta bosqichlaridanoq keyingi ijro funksiyalari rivojlanishi bilan bog‘liqligi ham longitudinal tadqiqotlarda qayd etilgan [8]. Bu holat emotsional-irodaviy rivojlanishni faqat tashqi intizom masalasi deb tushunish noto‘g‘ri ekanini ko‘rsatadi. Pedagog bolaning xulqini nazorat qilish bilangina cheklansa, o‘zini boshqarishning ichki psixologik mexanizmlari yetarlicha rivojlanmasligi mumkin.

Nutq ham ushbu jarayonda katta ahamiyatga ega. Bola o‘z kechinmasiga nom bera olganda -“men jahlim chiqdi”, “xafa bo‘ldim”, “qo‘rqyapman”, “kutish qiyin” kabi ifodalarni qo‘llaganda — emotsional holatni anglash va uni tartibga solish imkoniyati kengayadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib borilgan tadqiqotlarda nutqiy ko‘nikmalarning emotsional regulyatsiya rivojlanishi bilan bog‘liqligi, ayniqsa ijro funksiyalari nisbatan sust bo‘lgan bolalarda til resurslarining ahamiyati qayd etilgan [2]. Shunday ekan, bolaning “o‘zingni bos”, “yig‘lama” yoki “jahlingni chiqarma” kabi ko‘rsatmalarni eshitishi hali emotsional o‘zini boshqarishni o‘rganganini anglatmaydi. Buning uchun u o‘z holatini tushunishi, uni nomlashi, sabab va oqibatni anglay boshlashi hamda vaziyatdan chiqishning muqobil usullarini tajribada sinashi lozim.

Integral yondashuvning muhim xususiyati shundaki, unda bola shaxsining bir sohasi boshqasidan sun’iy ravishda ajratilmaydi. Emotsiya, nutq, tafakkur, harakat, muloqot va irodaviy nazorat yagona rivojlanish jarayonining turli jihatlari sifatida qaraladi.

Birinchi asos – faoliyatning bolaga mazmunli bo‘lishidir. Maktabgacha davrda o‘yin bunga eng tabiiy sharoit yaratadi. Syujetli-rolli o‘yinda bola o‘z zimmasiga ma’lum rolni oladi va shu rolga mos qoidalarga amal qilishga harakat qiladi. Shifokor rolidagi bola “bemorni” kutishi, sotuvchi rolidagi bola navbatni boshqarishi yoki quruvchi rolida sheriklari bilan kelishishi kerak. Demak, qoidaga bo‘ysunish tashqi majburlash emas, bolaning o‘zi qiziqqan faoliyatning ichki shartiga aylanadi. Maktabgacha ta’lim dasturlarida o‘zini boshqarishni qo‘llab-quvvatlovchi o‘yin va maxsus faoliyat elementlaridan foydalanish ijro funksiyalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega ekanligi ko‘rsatilgan [3].

Ikkinchi asos - emotsional tajribani pedagogik vaziyat bilan birlashtirishdir. Tarbiyachi faqat bolaning noto‘g‘ri xatti-harakatiga baho bermasdan, uning ichki holatini tushunishga yordam berishi kerak. “Sen o‘yinchoqni juda xohlaganing uchun jahling chiqdi. Hozir uni boshqa bola o‘ynayapti. Qanday yo‘l tutishimiz mumkin?” kabi muloqot bolaning hissiyotini inkor etmaydi, lekin uning harakatini konstruktiv yo‘nalishga olib keladi.

Uchinchi asos - emotsional regulyatsiya va irodaviy sifatlarni real ijtimoiy munosabatlarda rivojlantirishdir. Maktabgacha ta’lim muhitida bola tarbiyachi va tengdoshlari bilan yuzlab kichik ijtimoiy vaziyatlarni boshdan kechiradi. Kuzatuvlarga asoslangan tadqiqotlar bolalarning pedagoglar, tengdoshlar hamda faoliyat bilan ijobiy ishtiroki o‘zini boshqarish rivojlanishi bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi [5]. Shuningdek, tormozlovchi nazoratning keyingi emotsional regulyatsiyaga ta’sirida bolaning tarbiyachi va tengdoshlari bilan o‘zaro munosabatlari muhim vositachi omillardan biri bo‘lishi mumkin [6].

Demak, emotsional-irodaviy tarbiyani faqat haftada bir marta o‘tkaziladigan maxsus mashg‘ulot doirasiga joylashtirish yetarli emas. U ertalabki qabuldan tortib, o‘yin, ovqatlanish, mashg‘ulot, sayr, tortishuvni hal qilish va uyga ketishgacha bo‘lgan kundalik pedagogik jarayonning tabiiy qismiga aylanishi lozim.

Bolaning emotsional xulq-atvori avvalo kattalar bilan munosabat jarayonida shakllanadi. Ota-onaning bolaning salbiy hissiyotiga munosabati, hissiyotlarni nomlashga yordam berishi, muammoni muhokama qilishi yoki, aksincha, kechinmalarni inkor qilishi uning emotsiyalarni tushunish tajribasiga ta’sir ko‘rsatadi. Ota-onalarning hissiyotlarni ijtimoiylashtirishdagi roli psixologik tadqiqotlarda batafsil ko‘rsatilgan [9]. Shuning uchun maktabgacha ta’lim tashkilotidagi pedagogik strategiyalar oila muhitidan butunlay uzilgan holda samarali ishlamaydi. Agar tashkilotda boladan hissiyotlarini so‘z bilan ifodalash so‘ralsa-yu, uyda “yig‘lama”, “qo‘rqma”, “jahlingni chiqarma” kabi hissiy holatni inkor etuvchi munosabat ustun bo‘lsa, bola turli muhitlarda qarama-qarshi signallarni qabul qiladi.

Integral yondashuv ota-onaga tayyor pedagogik ko‘rsatmalar berishdan ko‘ra hamkorlikni talab qiladi. Pedagog bolaning qaysi vaziyatlarda qiyinchilikka duch kelayotganini tushuntirishi, ota-ona esa uyda kuzatiladigan xususiyatlar

haqida axborot berishi mumkin. Natijada bir xil talabni mexanik qo‘llash emas, balki bolaning individual xususiyatlariga mos umumiy strategiya shakllanadi. Kattalarning shaxsiy xulqi ham alohida tarbiyaviy omildir. Bolaga xotirjamlik haqida gapirib, kattalarning o‘zi tortishuvda keskin va impulsiv munosabat ko‘rsatsa, og‘zaki ko‘rsatmaning ta’siri pasayadi. Aksincha, pedagog “Hozir biroz asabiylashdim, avval tinchlanib olay, keyin gaplashamiz” tarzida o‘z holatini adekvat ifodalasa, bola emotsiyani boshqarishning real modelini ko‘radi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda emotsional lug‘atni boyitish dastlabki vazifalardan biridir. Oddiy “yaxshi–yomon” yoki “xursand-xafa” qarama-qarshiliklari bilan cheklanmasdan, hayrat, xavotir, ranjish, uyalish, faxrlanish, hafsalasi pir bo‘lish kabi holatlarni yoshga mos ravishda muhokama qilish mumkin. Badiiy asar va ertak qahramonlarining his-tuyg‘ularini tahlil qilish bu vazifaga tabiiy imkoniyat yaratadi. Keyingi yo‘nalish - tanlov va kichik qarorlar uchun sharoit yaratish. Mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lmagan boladan keyinchalik yuqori darajadagi irodaviy mustaqillikni kutish mantiqan qiyin. Qaysi faoliyatdan boshlash, qanday materialdan foydalanish yoki muammoni qaysi usulda hal qilish bo‘yicha cheklangan, yoshga mos tanlovlar bolaning qaror va uning oqibati o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglashiga yordam beradi. Kutish, navbatni saqlash va faoliyatni oxiriga yetkazish ham maxsus “iroda mashqi” shaklida emas, kundalik vaziyatlarda o‘rgatilishi maqsadga muvofiq. Vazifaning murakkabligi bolaning mavjud imkoniyatidan biroz yuqori, biroq bajarib bo‘lmaydigan darajada bo‘lmasligi kerak. Haddan tashqari oson vazifa qat’iyatni talab qilmaydi; mutlaqo qiyin vazifa esa bolaning faoliyatdan voz kechishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Ijro funksiyalarini rivojlantiruvchi faoliyatlarning emotsional soha uchun ham ahamiyati bor. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘tkazilgan eksperimental tadqiqotda ijro funksiyalariga qaratilgan kognitiv mashqlar natijasida tormozlovchi nazorat va ishchi xotirada o‘zgarishlar bilan bir qatorda adaptiv emotsional regulyatsiya strategiyalaridan foydalanishning ortgani qayd etilgan [7]. Bunday natijalar emotsional va kognitiv o‘zini boshqarish jarayonlarini bir-biridan uzib bo‘lmasligini yana bir bor ko‘rsatadi. Biroq integral yondashuvni faqat mashqlar sonini ko‘paytirish bilan tenglashtirish xato. Muhimi, bola turli faoliyatlarda o‘rgangan strategiyani yangi vaziyatga ko‘chira olishi kerak. Masalan, ertak qahramonining g‘azabini muhokama qilgan bola keyinchalik tengdoshi bilan kelishmovchilikda o‘z hissiyotini taniy boshlasa, pedagogik faoliyat real rivojlantiruvchi mazmun kasb etadi.

Muhokama. Tahlil qilingan ilmiy manbalar emotsional-irodaviy rivojlanishning ko‘p omilli xususiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bir tomondan, bolaning temperament xususiyatlari, emotsional reaktivligi va ijro funksiyalari individual farqlarni yuzaga keltiradi. Ikkinchi tomondan, ushbu imkoniyatlarning namoyon bo‘lishi pedagogik muhit, nutqiy rivojlanish, kattalarning munosabati va tengdoshlar bilan o‘zaro ta’sirga bog‘liq.

Emotsional regulyatsiyaning ta’lim jarayoni uchun ahamiyati ham faqat intizom bilan chegaralanmaydi. Maktabga kirish davridagi bolalar bilan olib borilgan tadqiqotlarda yuqoriroq emotsional regulyatsiya akademik muvaffaqiyat va sinfdagi samarali faoliyat bilan ijobiy bog‘liqligi aniqlangan [4, 3]. Shunday ekan, bola o‘z hissiyotlarini boshqarishni o‘rganayotganda u bir vaqtning o‘zida ta’limiy faoliyat uchun zarur bo‘lgan diqqatni saqlash, muvaffaqiyatsizlikni yengib o‘tish va mustaqil harakat qilish imkoniyatlarini ham rivojlantiradi. Shu sababli integral yondashuvning asosiy tamoyili bolaning hissiyotini bostirish emas, uni anglashdan boshqarishga olib boruvchi rivojlanish yo‘lini tashkil etishdir. Irodalilik ham so‘zsiz itoatkorlik bilan teng emas. Yetukroq irodaviy xulq bola nima uchun muayyan harakatni amalga oshirayotganini tushunishi, o‘z istagini ma’lum muddat kechiktira olishi va tanlangan maqsadga nisbatan barqaror harakat qila olishida namoyon bo‘ladi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional-irodaviy sifatlarini shakllantirish murakkab va uzluksiz jarayon bo‘lib, uni alohida mashqlar yoki intizomiy talablar doirasida samarali tashkil etib bo‘lmaydi. Emotsiyani anglash va ifodalash, xatti-harakatni nazorat qilish, maqsadni saqlash, qiyinchilikka bardosh berish, tanlov qilish va tengdoshlar bilan kelishishni yagona rivojlanish tizimining o‘zaro bog‘liq tarkibiy qismlari sifatida ko‘rish zarur. Integral yondashuvning psixologik asosi emotsional regulyatsiya, ijro funksiyalari, nutq, motivatsiya va ijtimoiy tajribaning o‘zaro bog‘liqligiga tayanadi. Uning pedagogik asosi esa o‘yin faoliyatidan maqsadli foydalanish, emotsional jihatdan xavfsiz muhit yaratish, bolaning mustaqilligini bosqichma-bosqich kengaytirish, pedagogik qo‘llab-quvvatlash va oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini birlashtirishdan iborat. Bunday yondashuvda pedagog nazorat qiluvchi shaxsdan ko‘ra ko‘proq bolaning o‘zini boshqarish qobiliyatini rivojlantiruvchi hamkor vazifasini bajaradi. Bola hissiyotini yashirishga emas, uni tushunish va maqbul shaklda ifodalashga; qiyinchilikdan qochishga emas, o‘z imkoniyati darajasida uni yengib o‘tishga o‘rganadi. Aynan shu tajriba keyingi maktab ta’limiga moslashish, ijtimoiy munosabatlarni konstruktiv qurish va mustaqil faoliyatni tashkil etish uchun muhim psixologik zamin yaratadi.

Kelgusidagi tadqiqotlarda integral yondashuvning alohida komponentlarini turli yosh guruhlari kesimida eksperimental tekshirish, pedagog va ota-onalarning yagona strategiyasi samaradorligini baholash hamda emotsional-irodaviy rivojlanishni kuzatishning yoshga mos diagnostik mezonlarini takomillashtirish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Eisenberg N., Spinrad T. L., Eggum N. D. Emotion-Related Self-Regulation and Its Relation to Children's Maladjustment // Annual Review of Clinical Psychology. – 2010. – Vol. 6. – P. 495–525.
2. Reilly S. E., Downer J. T. Roles of Executive Functioning and Language in Developing Low-Income Preschoolers’ Behavior and Emotion Regulation // Early Childhood Research Quarterly. – 2019. – Vol. 49. – P. 229–240.
3. Diamond A., Barnett W. S., Thomas J., Munro S. Preschool Program Improves Cognitive Control // Science. – 2007. – Vol. 318, No. 5855. – P. 1387–1388.
4. Graziano P. A., Reavis R. D., Keane S. P., Calkins S. D. The Role of Emotion Regulation in Children's Early Academic Success // Journal of School Psychology. – 2007. – Vol. 45, No. 1. – P. 3–19. Williford A. P., Vick Whittaker J. E., Vitiello V. E., Downer J. T. Children's Engagement within the Preschool Classroom and Their Development of Self-Regulation // Early Education and Development. – 2013. – Vol. 24, No. 2. – P. 162–187.
5. Alamos P., Williford A. P., Downer J. T., Turnbull K. L. P. How Does Inhibitory Control Predict Emotion Regulation in Preschool? The Role of Individual Children's Interactions with Teachers and Peers // Developmental Psychology. – 2022. – Vol. 58, No. 11. – P. 2049–2063. Xie J., Liu S., Fang P. Cognitive Training Improves Emotion Regulation in Chinese Preschool Children // Pediatrics International. – 2021. – Vol. 63, No. 11. – P. 1303–1310.
6. Ursache A., Blair C., Stifter C. Emotional Reactivity and Regulation in Infancy Interact to Predict Executive Functioning in Early Childhood // Developmental Psychology. – 2013. – Vol. 49, No. 1. – P. 127–137.
7. Eisenberg N., Cumberland A., Spinrad T. L. Parental Socialization of Emotion // Psychological Inquiry. – 1998. – Vol. 9, No. 4. – P. 241–273.